

İSRAİL SİYASETİNDE ARAP PARTİLERİNİN DEĞİŞEN ROLÜ

Kadriye Sınmaz

İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Sınmaz, Kadriye. "İsrail Siyasetinde Arap Partilerinin Değişen Rolü". İNSAMER 07.04.2021.

Analiz

İsrail; 2019 yılının Nisan ve Eylül, 2020 yılının Mart aylarında gerçekleşen üç seçimin ardından geçtiğimiz günlerde dördüncü seçime gitti ve böylece dünya tarihine geçecek siyasi bir krize sahne oldu. İlk iki seçimin ardından koalisyon kurulamadığından, üçüncü seçimin ardından koalisyon kurulsun da taraflar arasındaki anlaşmazlıklardan dolayı yeni bir seçim yapılmıştı. Fakat yaklaşık iki yılda dördüncüsü gerçekleşen seçimlerin sonuçları, krizin son bulmadığını aksine Knesset'e (İsrail parlamentosu) giren yeni partilerle durumun daha karmaşık bir hal aldığını göstermektedir.

Yaklaşık 9 milyon nüfusu olan İsrail'de Knesset'e 120 milletvekili seçilmektedir. %3,25 olan barajı birçok parti geçebilmektedir. Dolayısıyla İsrail siyasi tarihinde hükümetler koalisyonlar ile kurulagelmiştir. Fakat İsrail toplumundaki artan kutuplaşma siyasete de

yansımakta ve koalisyon pazarlıkları sonuçsuz kalmaktadır. Bir siyasi partinin hükümeti kurmak için gerekli olan 61 milletvekili sayısına ulaşan bir koalisyon kuramaması son yıllardaki krizin temel sebebidir.

23 Mart'ta gerçekleşen seçim sonuçları İsrail siyasetindeki Netanyahu merkezli kutuplaşmayı gözler önüne sermiş durumdadır. Koalisyon pazarlıkları Netanyahu yanlısı ve Netanyahu karşıtı iki blok arasında geçmektedir. Tercihlerini net bir şekilde belli etmeyerek gri alanda bulunan üçüncü bir grup da söz konusudur.

Netanyahu yanlısı bloğun başını başbakanın kendi partisi olan ve 30 sandalye ile yarışı önde tamamlayan Likud çekmektedir. Netanyahu başbakanlığındaki bir hükümeti desteklemesi beklenen Şas, Birleşik Tevrat Yahudiliği ve Dindar Siyonizm partileri ile birlikte Netanyahu yanlısı blok 52 milletvekiline ulaşmaktadır.

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Netanyahu karşıtı bloğun başını ise seçimleri 17 vekille ikinci sırada tamamlayan Yesh Atid partisi lideri Yair Lapid çekmektedir. Önceki dönemde hükümet ortağı olan Gantz'ın Mavi Beyaz Partisi, İşçi partisi, Meretz partisi, Likud'dan ayrılarak Gideon Saar öncülüğünde kurulan Yeni Umut partisi ve ilk iki seçimde oyun kurucu rolde olan Avigdor Liberman'ın İsrail Evimiz Partisi'nin Lapid liderliğinde kurulacak bir hükümete destek vermesi beklenmektedir. Bu partilerin desteğiyle Netanyahu karşıtı blok 51 sayısına ulaşmaktadır.

Netanyahu ile benzer siyaset anlayışına sahip sağcı lider Naftali Bennett'in partisi Yamina tercihini net bir şekilde ortaya koymamıştır. Fakat Netanyahu'nun yolsuzluk yapmadığına inancını birçok defa dile getiren Bennett, aynı zamanda başbakanlık görevinin artık genç siyasetçilere devredilmesi gerektiğine de dikkat çekmektedir. Bennett'in rotasyon hükümeti ile başbakanlık yapmak veya Savunma, Dışişleri gibi kritik bakanlıkları almak gibi şartlarla Netanyahu yanlısı bloğa katılması beklenmektedir. Fakat Yamina Partisi destek verse dahi Netanyahu 59'da kalarak hükümeti kurmak için gerekli olan 61 sayısına ulaşmamaktadır. İsrail'de aynı siyasi gelenekten gelen partilerin bile Netanyahu fenomeni üzerinden bir araya gelememesi Arap partilerini tarihte ilk defa oyun kurucu bir role taşımıştır. Yeni bir seçime gitmemenin tek yolu Arap partilerin vereceği destek olarak görünmektedir.

Mart 2020 seçimlerine farklı ideolojik yaklaşımlara sahip dört Arap partisi (Balad, Hadash, Taal ve Ra'am) "Ortak Liste" altında birlikte girmişler ve 15 sandalye alarak Knesset'teki ikinci büyük grup olmuşlardı. Fakat bu tarihi başarı uzun sürmedi. Mart 2021'de gerçekleşen seçimlerde Mansur Abbas liderliğindeki İslamcı Ra'am Partisi diğer partilerin sol tandanslı olması ve ideolojik farklılıklar doğrultusunda alınan bazı kararların Ra'am'ın İslamcı çizgisine ters düşmesi sebebiyle Ortak Liste'den ayrıldı. Ortak Liste'nin 6 sandalye kazandığı seçimde Ra'am barajı geçerek 4 sandalye almayı

başardı. Arap partiler arasındaki bölünmelerin yarattığı hayal kırıklığı Arapların seçime katılım oranını %64'ten %54'e düşürdü. Ve nihayetinde Arapların Knesset'teki temsiliyeti 15'ten 10'a düşerek büyük bir gerileme yaşamış oldu. 6 vekil kazanan Ortak Liste'nin Lapid liderliğindeki Netanyahu karşıtı bloğa destek vermesi beklenirken Abbas liderliğindeki Ra'am Partisi'nin tercihi İsrail siyasetinin kaderini belirleyecek bir pozisyona gelmiştir.

Hükümeti kurma ihtimalinin daha yüksek olduğu değerlendirilen Netanyahu yanlısı ve karşıtı iki bloğun da yeterli sayıya ulaşabilmesi için Ra'am'ın desteğini alması gerekmektedir. Arapların tarihte ilk defa merkezi bir konuma geldiğinin farkında olan Mansur Abbas pragmatist bir yaklaşıma sahiptir. Abbas; Yahudi ulus devlet yasasında değişikliğe gidilmesi, Arapların inşa ettiği onlarca evin yıkılmasına izin veren Kaminitz yasasının iptal edilmesi, kamu sektöründe Arap çalışanların arttırılması gibi Arap toplumun sorunlarını giderecek ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak adımların atılmasının hükümete yakın olmakla mümkün olacağına inanıyor. Bu bağlamda ortağı olacağı hükümetten beklentileri de bellidir. Ra'am'ın sağcı bir parti olması ve Netanyahu'nun son dönemde Arap seçmene yönelik pozitif yönde değişen politikası sebebiyle Abbas'ın Netanyahu yanlısı bloğa yakın olduğu iddia edilse de kendisi her iki bloğa da eşit mesafede durduğunu ifade etmektedir.

Ra'am'ın desteğiyle Netanyahu'nun başbakanlığında bir hükümet kurulursa Netanyahu dokunulmazlığını korumaya devam edecek ve hakkında devam eden yargılamalarda eli güçlenecektir. Diğer taraftan böyle bir hükümet birçok krizin yaşanacağı kırılğan bir yapıya sahip olacaktır. Filistinli Arapların İsrail'den çıkartılması gerektiği gibi radikal görüşlere sahip Dindar Siyonizm partisinin Abbas'ın hükümetin Arapların ekonomik ve siyasi haklarını genişletmesi taleplerine karşı çıkacakları ortadadır. Diğer taraftan Dindar Siyonizm'in LGBT ve kadın hakları karşıtı

söylemleri ABD'deki Biden hükümetini rahatsız edecek ve iki ülke arasında sorunlara yol açacaktır. Keza ABD'deki Yahudi lobilerinden bu bağlamda uyarıların gelmeye başladığı bilinmektedir.

Mansur Abbas, Netanyahu karşıtı bloğa destek verirse yeni hükümetin ilk hamlelerinden biri hakkında dava açılan bir milletvekiline hükümeti kurma görevinin verilmesini engelleyen ve bir başbakanın en fazla iki dönem görev yapmasını öngören yasaları meclisten geçirmek olacaktır. Böylelikle Netanyahu'nun bir daha başbakan olma ihtimali ortadan kaldırılacaktır. Diğer taraftan ilk bakışta Netanyahu karşıtlığı dışında ortak bir paydası görülmeyen içerisinde hem sağ ve sol siyasi kanat partilerin hem de Arap partilerin bulunduğu bir hükümetin de siyasi krizlere gebe olduğu açıktır. Netanyahu'nun aksine Lapid liderliğindeki İsrail yönetiminin Biden yönetimi ile daha olumlu ilişkiler geliştireceği beklenmektedir. Zira Lapid, iki devletli çözüme daha yakın ve daha demokrat bir siyasi profil çizmektedir.

Her ne kadar yukarıda bahsi geçen iki koalisyon hükümeti senaryosu yüksek ihtimaller olarak değerlendirilmekteyse de İsrail siyaseti son yıllarda arka arkaya sürprizler yapmaktadır. Naftali Bennett'in Netanyahu karşıtı bloğu desteklemesi ve böylece Ra'am'ın desteğine gerek kalmadan Lapid veya bir başka ismin başbakanlığında hükümetin kurulması veya Gideon Saar'ın seçimden önceki iddialarından vazgeçip Netanyahu hükümetine destek vermesi imkansız durumlar değildir. Ülkeyi beşinci seçime götürmemek için taraflar ellerindeki bütün imkanları kullanacaktır. Fakat bütün hükümet senaryolarına rağmen beşinci seçim hiç de uzak bir ihtimal değildir. Partiler arasındaki görüş ayrılıkları her geçen gün artarken yeni bir seçime gidilmesi yeni ve daha büyük bir siyasi krizden başka bir şey getirmeyecektir.

İsrail'de son iki yılda yaşanan siyasi kriz ve son seçimler özellikle üç durumu ortaya koymuştur. İlki, artık İsrail içindeki Arapların siyaset sahnesinde görmezden gelinemeyeceğidir. Arap partiler 1990'larda Yitzak Rabin hükümetini dışardan desteklese de hiçbir zaman doğrudan hükümetin bileşeni olmamıştır. Mart 2020 seçimlerinde artan oy oranları ve Mart 2021'de Mansur Abbas'ın "kingmaker" rolü Arap partilerin hayati konumunu ortaya koymaktadır. Diğer taraftan 2030 yılında Arapların İsrail nüfusunun dörtte birini oluşturacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla gelecek yıllarda Arapların siyasetteki baskısı daha da artacaktır.

Özellikle son seçimlerin ortaya koyduğu ikinci durum İsrail halkının siyasetçilere duyduğu güvenin oldukça azaldığıdır. Geçtiğimiz günlerde gerçekleşen seçime katılım %67 ile son 10 yılın en düşük seviyesini kaydetmiştir. Partilerin koalisyon pazarlıklarından eli boş dönmesi ve beşinci bir seçim ihtimali toplum ve siyasiler arasındaki kopuşu hızlandırmaktadır.

Mevcut siyasi krizin ve koronavirüs pandemisi döneminde yaşanan tartışmaların ortaya koyduğu üçüncü durum ise İsrail toplumunda yer alan farklı dünya görüşüne sahip gruplar arasındaki kutuplaşmanın artmasıdır. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi İsrail'de de Mart 2020'den itibaren okulların ve ibadethanelerin kapatılması, sokağa çıkma yasağı gibi Covid-19 tedbirleri alınmış; fakat Haredi gruplar bu yasakları reddetmişti. Dini eğitim veren okullar (yeşiva) uzun bir süre eğitime devam etmiş, Harediler yasakları protesto etmişti. Böylece Haredilere uygulanan ayrıcalıklar konusunda seküler kesimde varolan rahatsızlık daha da büyümüştür. Sağcı bir hükümetin kurulması ultra-Ortodoks Yahudilerin elini güçlendirecek ve seküler kesim arasındaki gerilimi arttıracaktır. Gelecek yıllarda İsrail toplumundaki dindar-seküler gruplar arasındaki sorunların artması beklenmektedir.